

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

(अग्नीषोमीयं चतुस्त्रिंशच्च) ॥ 1 ॥

अनु॑मत्यै पुरो॒डाशं॑ म॒ष्टाकं॑ पा॒लं निर्व॑पति धे॒नुर्द॑खि॒ष्णा ये
प्र॒त्यश्च॑ श॒म्याया॑ अव॒शीय॑न्ते तन्नैर्ऋ॒तमे॑क॒कपा॑लं कृ॒ष्णं
वा॒सः कृ॒ष्णतू॑षं द॒खि॒ष्णा वी॑हि स्वाहाऽऽहु॑तिं जुषा॒ण
ए॒ष ते नि॑र्ऋ॒ते भा॒गो भू॑ते ह॒विष्म॑त्यसि मु॒ञ्चेम॑म॒हंसः
स्वाहा॒ नमो॑ य इ॒दं च॒कारा॑ऽऽदि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पति
वरो॒ द॒खि॒ष्णाऽऽग्ना॑वैष्ण॒वमे॑का॒दश॑कपा॒लं वा॒मनो॑ व॒ही
द॒खि॒ष्णाऽग्नी॑षोमीयम् [1]

एका॑दशकपा॒लं हिर॑ण्यं द॒खि॒ष्णैन्द्र॑मेका॒दश॑कपा॒लमृष॑भो
व॒ही द॒खि॒ष्णाऽऽग्ने॑यम॒ष्टाकं॑ पा॒लमै॒न्द्रं द॒ध्यृष॑भो व॒ही
द॒खि॒ष्णैन्द्रा॑ग्रं द्वा॒दश॑कपा॒लं वैश्व॑दे॒वं च॒रुं प्र॑थम॒जो व॒त्सो
द॒खि॒ष्णा सौ॒म्यः श्या॑मा॒कं च॒रुं वा॒सो द॒खि॒ष्णा सर॑स्वत्यै
च॒रुः सर॑स्वते च॒रुं मि॑थुनौ गावौ द॒खि॒ष्णा ॥ [2]

(आग्नेयमृष्टादंशः)॥ 2॥

आग्ने॒यमृ॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति सौ॒म्यं च॒रुः॑ सा॒वि॒त्रं
 द्वा॒द॒शक॑पालः॑ सा॒र॒स्व॒तं च॒रुं पौ॒ष्णं च॒रुं मा॒रु॒तः॑
 स॒प्तक॑पालं वैश्वदे॒वीमा॒मि॒ख्यां॑ द्यावापृथि॒व्यमे॑क॒कपाल॑म्॥
 [3]

(वयं यद् विंशतिश्च)॥ 3॥

ऐ॒न्द्रा॒ग्नमे॑का॒द॒शक॑पालं मा॒रु॒तीमा॒मि॒ख्यां॑ वा॒रु॒णीमा॒मि॒ख्यां॑
 का॒यमे॑क॒कपालं॑ प्र॒घा॒स्यान् ह॒वाम॑हे म॒रुतो॑ य॒ज्ञवा॑हसः
 क॒र॒म्भेण॑ स॒जोष॑सः॥ मो षू णं इन्द्र पृथ्सु दे॒वास्तु॑ स्म ते
 शु॒ष्मिन्न॑व॒या। म॒ही ह्य॑स्य मी॒ढुषो॑ य॒व्या। ह॒विष्म॑तो म॒रुतो॑
 व॒न्द॒ते गीः॥ यद् ग्रामे यद॑रण्ये यत् स॒भायां॑ यदि॑न्द्रि॒ये।
 यच्छू॒द्रे यद॑र्य ए॒नश्च॑कृ॒मा व॒यम्। यदे॑क॒स्याधि॑ ध॒र्मणि॑
 तस्या॑व॒यज॑नमसि॒ स्वाहा॑॥ अ॒क्रन् क॑र्म क॒र्मकृ॑तः स॒ह वा॑चा
 म॑यो॒भुवा॥ दे॒वेभ्यः॑ क॒र्म कृ॑त्वाऽस्तं॒ प्रेत॑ सु॒दान॑वः॥ [4]

(हृगं निहारं त्रिंशच्च)॥ 4॥

अ॒ग्नये॑ऽनी॒कव॑ते पु॒रो॒डाश॑मृ॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति सा॒कः॑
 सूर्ये॑णो॒द्य॒ता म॒रुद्भ्यः॑ सा॒न्तप॑नेभ्यो म॒ध्यंदि॑ने च॒रुं म॒रुद्भ्यो॑

गृहमेधिभ्यः सर्वासां दुग्धे सायं चरुं पूर्णा दर्वि परा पत
 सुपूर्णा पुनरापत। वस्त्रेव वि क्रीणावहा इषमूर्जः शतक्रतो॥
 देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे। निहारमिन्नि मे
 हरा निहारम् [5]

नि हरामि ते॥ मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः पुरोडाशः सप्तकपालं
 निर्वपति साकः सूर्येणोद्यताग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति
 सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादशकपालः सारस्वतं चरुं पौष्णं
 चरुमैन्द्राग्रमेकादशकपालमैन्द्रं चरुं वैश्वकर्मणमेककपालम्॥
 [6]

(हरी मन्मथिना चतुश्चत्वारिंशच्च)॥ 5॥

सोमाय पितृमते पुरोडाशः षट्कपालं निर्वपति पितृभ्यो
 बर्हिषद्भ्यो धानाः पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवाच्यायै दुग्धे
 मन्थमेतत् ते तत् ये च त्वामन्वेतत् ते पितामह प्रपितामह
 ये च त्वामन्वत्रं पितरो यथाभागं मन्दध्वः सुसदृशं त्वा
 वयं मघवन् मन्दिषीमहि॥ प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो यासि
 वशाः अनु॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥ [7]

अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत॥ अस्तोषत् स्वभानवो

विप्रा॒ नर्वि॑ष्ठया म॒ती॥ योजा॒ न्विन्द्र॑ ते॒ हरी॑॥ अ॒ख्वन्
 पि॒तरोऽमी॑मदन्त॒ पि॒तरोऽती॑तृपन्त॒ पि॒तरोऽमी॑मृजन्त
 पि॒तरः॑॥ परे॑त पि॒तरः॑ सोम्या ग॒म्भीरैः॑ प॒थिभिः॑ पू॒र्व्यैः॑॥ अथा॑
 पि॒तृन्सु॑विदत्रा॒ऽअपी॑त यमेन॒ ये स॑ध॒मादं॑ म॒दन्ति॑॥ मनो॑
 न्वा हु॑वामहे नाराश॒ऽसेन॑ स्तोमे॒न पि॒तृणां॑ च॒ मन्म॑भिः॥
 आ [8]

न॒ ए॒तु मनः॑ पुनः॒ क्रत्वे॑ द॒ख्याय॑ जी॒वसे॑॥ ज्योक् च॒ सूर्य॑
 दृ॒शे॥ पुन॑र्नः पि॒तरो॒ मनो॑ ददा॒तु दै॒व्यो ज॑नः॥ जी॒वं ब्रा॑तः
 स॒चेम॑हि॥ यद॒न्तरि॑ख्यं पृथि॒वीमु॑त द्यां यन्मा॒तरं॑ पि॒तरं॑ वा
 जि॒हिःसि॑म॥ अ॒ग्निर्मा॑ तस्मा॒देन॑सो गार्ह॒पत्यः॑ प्र मु॑ञ्चतु
 दुरि॒ता या॑नि च॒कृम॑ क॒रोतु॑ मा॒मने॑नसम्॥ [9]

(सुभेषजमिहि त्रीणि च)॥ 6॥

प्र॒तिपू॒रुष॑मेकं क॒पाला॒न्निर्व॑प॒त्येक॑मति॒रिक्तं॑ याव॑न्तो गृ॒ह्याः॑
 स्म॒स्तेभ्यः॑ क॒मंकरं॑ प॒शूना॑ः श॒र्मासि॑ श॒र्म यज॑मानस्य॒ शर्म॑
 मे य॒च्छैकं॑ ए॒व रु॒द्रो न॑ द्वितीया॒य तस्थ॑ आ॒खुस्ते॑ रु॒द्र प॒शुस्तं॑
 जु॒षस्वैष॑ ते रु॒द्र भा॒गः स॒ह स्व॑स्राऽम्बि॒कया॑ तं जु॒षस्व॑ भेष॒जं
 ग॒वेऽश्वा॑य॒ पुरु॑षाय॒ भेष॑जमथो॑ अ॒स्मभ्य॑ भेष॒जः सु॑भेष॒जम्

[10]

यथाऽसति॥ सुगं मेषाय मेष्या अवाम्ब रुद्रमदिमह्यव
 देवं त्र्यम्बकम्॥ यथा नः श्रेयसः करद्यथा नो वस्यसः
 करद्यथा नः पशुमतः करद्यथा नो व्यवसाययात्॥
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्॥ उर्वारुकमिव
 बन्धनान्मृत्योर्मुखीय माऽमृतात्॥ एष ते रुद्र भागस्तं जुषस्व
 तेनावसेन पुरो मूजवतोऽतीह्यवततधन्वा पिनाकहस्तः
 कृत्तिवासाः॥ [11]

(तेभ्यः पञ्चत्वारिंशच्च)॥ 7॥

ऐन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय
 पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पयः सौर्यमेककपालं
 द्वादशगवः सीरं दखिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति
 रौद्रं गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वारुणं यवमयं चरुं वहिनीं
 धेनुर्दखिणा ये देवाः पुरःसदोऽग्निनेत्रा दखिणसदो
 यमनेत्राः पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो वरुणनेत्रा
 उपरिषदो बृहस्पतिनेत्रा रख्योहणस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु
 तेभ्यः [12]

नमस्तेभ्यः स्वाहा समूढं ररखः संदग्धं ररख इदमहं
 ररखोऽभि सं दहाम्यग्रये ररखोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे
 वरुणाय बृहस्पतये दुवस्वते ररखोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो
 दखिणा देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 हस्ताभ्यां ररखसो वधं जुहोमि हतं ररखोऽवधिष्म ररखो
 यद्वस्ते तदखिणा॥ [13]

(निरृष्टो च)॥ 8॥

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै
 चरुं राकार्यै चरुं सिनीवाल्यै चरुं कुह्वै चरुं
 मिथुनौ गावौ दखिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं
 निर्वपत्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं
 वामनो वही दखिणा ऽग्नीषोमीयमेकादशकपालं
 निर्वपतीन्द्रासोमीयमेकादशकपालं सौम्यं चरुं बभ्रुर्दखिणा
 सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं चरुं श्यामो
 दखिणा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति हिरण्यं दखिणा
 वारुणं यवमयं चरुमश्वो दखिणा॥ [14]

(सावित्रं द्वादशकपालमाश्वत्ये त्रयंश्चिःशच्च)॥ 9॥

बार्हस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो
 दखिणैन्द्रमेकादशकपालः राजन्यस्य गृहे ऋषभो
 दखिणा ऽऽदित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुदखिणा नैऋतं
 चरुं परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नं कृष्णा
 कूटा दखिणा ऽऽग्नेयमृष्टाकपालः सेनान्यो गृहे हिरण्यं
 दखिणा वारुणं दशकपालः सूतस्य गृहे महानिरष्टो
 दखिणा मारुतः सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे पृश्निदखिणा
 सावित्रं द्वादशकपालं [15]

र्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दखिणा ऽऽश्विनं द्विकपालः
 संग्रहीतुर्गृहे संवात्यो दखिणा पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे
 श्यामो दखिणा रौद्रं गावीधुकं चरुमर्खावापस्य गृहे शबल
 उद्धारो दखिणेन्द्राय सुत्राम्णो पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति
 निर्वपतीन्द्रायाः होमुचेऽयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा
 वृत्रं वेध्यान्मैत्राबार्हस्पत्यं भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे
 स्वयंमूर्ते स्वयंमथित आज्य आश्वत्थे [16]

पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वयमवपन्नायै शाखायै कर्णाः श्वाकर्णाः श्व
 तण्डुलान् वि चिनुयाद्ये कर्णाः स पर्यसि बार्हस्पत्यो

येऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयंकृता वेदिर्भवति स्वयंदिनं
 बर्हिः स्वयंकृत इध्मः सैव श्वेता श्वेतवत्सा दखिषणा॥
 [17]

(पशूनां ब्राताः पञ्चविंशतिश्च)॥ 10॥

अ॒ग्नये॑ गृ॒हप॑तये पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति कृ॒ष्णानां॑
 व्री॒हीणां॑ सोमा॒य वन॑स्पतये श्यामा॒कं च॒रुः स॑वित्रे
 स॒त्यप्र॑सवाय पुरो॒डाशं॑ द्वा॒दश॑कपालमाशूनां व्री॒हीणां॑
 रु॒द्राय॑ पशु॒पत॑ये गा॒वीधु॑कं च॒रुं बृ॒हस्प॑तये वा॒चस्प॑तये नै॒वारं॑
 च॒रुमि॑न्द्राय ज्ये॒ष्ठाय॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं म॒हाव्री॑हीणां
 मि॒त्राय॑ स॒त्यायाऽऽम्ब॑ानां च॒रुं वरु॑णाय धर्म॑पतये यव॑मयं
 च॒रुः स॑वि॒ता त्वा॑ प्रस॒वानां॑ सुव॑ताम॒ग्निर्गृ॑हप॑तीनां॒ सोमो॑
 वन॑स्पतीनां॒ रु॒द्रः प॑शूनां [18]

बृ॒हस्प॑ति॒र्वाचा॑मिन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठानां॑ मि॒त्रः स॒त्यानां॑ वरु॑णो
 धर्म॑पतीनां॒ ये दे॒वा दे॒वसु॑वः स्थ त इ॒ममा॑मुष्याय॒णम॑-
 नमि॑त्राय सुव॒ध्वं मह॑ते क्ष॒त्राय॑ मह॒त आधि॑पत्याय
 मह॑ते जान॑राज्यायैष वो॑ भर॒ता राजा॑ सोमो॒ऽस्माकं॑
 ब्रा॒ह्मणा॑नां॒ राजा॑ प्रति॒ त्यन्ना॑म॒ राज्य॑म॒धायि॑ स्वां

तनुवं वरुणो अशिश्नेच्छुचैर्मित्रस्य व्रत्या अभूमामन्महि
 महत ऋतस्य नाम सर्वे व्राता वरुणस्याभूवन्वि मित्र
 एवैररातिमतारीदसूषुदन्त यज्ञिया ऋतेन व्यु त्रितो
 जरिमाणं न आनङ् विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि
 विष्णोर्विक्रान्तमसि॥ [19]

(अत्येकादश च)॥ 11॥

अर्थेतः स्थाऽपां पतिरसि वृषास्यूर्मिर्वृषसेनोऽसि
 ब्रजखितः स्थ मरुतामोजः स्थ सूर्यवर्चसः स्थ सूर्यत्वचसः
 स्थ मान्दाः स्थ वाशाः स्थ शक्करीः स्थ विश्वभृतः स्थ
 जनभृतः स्थाऽग्नेस्तेजस्याः स्थाऽपामोषधीनां रसंस्थाऽपो
 देवीर्मधुमतीरगृह्णन्नूर्जस्वती राजसूयाय चितानाः।
 याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन् याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः॥
 राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रं दत्त स्वाहा राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रममुष्मै दत्त॥
 [20]

(शिशुरिन्द्रस्यैकचत्वारिंशच्च)॥ 12॥

देवीरापः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वं महि वर्चः
 क्षत्रियाय वन्वाना अनाधृष्टाः सीदतोर्जस्वतीर्महि वर्चः

क्षत्रियाय॑ दध॑तीरनि॑भृष्टमसि वा॒चो बन्धु॑स्तपो॒जाः सोम॑स्य
 दा॒त्रम॑सि शु॒क्रा वः शु॒क्रेणोत्पु॑नामि च॒न्द्राश्च॒न्द्रेणा॑मृता॒ अमृते॑न
 स्वाहा॑ राज॒सूयाय॑ चि॒तानाः॥ स॒ध॒मादो॑ द्यु॒ग्निनी॒रूर्ज ए॒ता
 अनि॑भृष्टा अप॒स्युवो वसा॑नः। प॒स्त्यासु॑ च॒क्रे वरु॑णः
 स॒धस्थ॑मपा॒ ५ शिशुः [21]

मा॒तृत॑मास्वन्तः॥ र॒ख॒त्रस्यो॒ल्बम॑सि र॒ख॒त्रस्य॑
 योनि॑र॒स्यावि॑न्नो अ॒ग्निर्गृ॒हप॑तिरावि॒न्न इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्च॑वा
 आवि॑न्नः पू॒षा वि॒श्ववे॑दा आवि॑न्नो मि॒त्रावरु॑णावृ॒तावृ॒धावावि॑न्ने
 द्यावा॑पृथि॒वी धृ॒तव्र॑ते आवि॑न्ना दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्वरू॒प्यावि॑न्नो
 ऽयम॑सावा॒मुष्याय॑णो॒ऽस्यां वि॒श्यस्मिन् रा॒ष्ट्रे म॑ह॒ते र॒ख॒त्राय॑
 म॒ह॒त आधि॑पत्याय म॒ह॒ते जान॑राज्यायैष वो॑ भर॒ता राजा॑
 सोमो॑ऽस्माकं ब्राह्म॒णाना॑ ५ राजेन्द्र॑स्य [22]

वज्रो॑ऽसि वा॒र्त्रघ्न॑स्त्वया॒यं वृ॒त्रं व॑ध्याच्छत्रु॒बाध॑नाः स्थ
 पा॒त मा॑ प्र॒त्यश्च॑ पा॒त मा॑ ति॒र्यश्च॑म॒न्वश्च॑ मा पा॒त दि॒ग्भ्यो
 मा॑ पा॒त वि॒श्वाभ्यो॑ मा ना॒ष्ट्राभ्यः॑ पा॒त हि॒र॑ण्यवर्णावुषसा॑
 वि॒रोके॑ऽयः स्थू॒णावु॑दितौ सूर्य॒स्याऽऽरो॑हतं वरुण मि॒त्रं ग॑तं
 तत॑श्च॒र॒खाथा॑मदि॒तिं दि॑तिं च॥ [23]

(अनुष्टुप्स्वर्तुपाश्र्वं सरीसृपेभ्यः स्वाहा)॥ 13॥

स॒मिध॒मा ति॑ष्ठ गाय॒त्री त्वा॒ छन्द॑सामवतु त्रि॒वृथ॑स्तोमो॑
रथन्त॒र५ सामा॒ग्निर्दे॒वता॒ ब्रह्म॒ द्रवि॑णमु॒ग्रामा ति॑ष्ठ त्रि॒ष्टुप् त्वा॒
छन्द॑सामवतु प॒ञ्चद॑शः स्तोमो॑ बृहत्सामेन्द्रो॑ दे॒वता॑ र॒ख्यत्र॑
द्रवि॑णं वि॒राज॒मा ति॑ष्ठ जग॑ती त्वा॒ छन्द॑सामवतु सप्तद॑शः
स्तोमो॑ वैरू॒प५ साम॑ म॒रुतो॑ दे॒वता॒ वि॒द्व्रवि॑णमु॒दीची॒मा
ति॑ष्ठानु॒ष्टुप् त्वा॑ [24]

छन्द॑सामवत्वेकवि॒५शः स्तोमो॑ वैरा॒ज५ साम॑ मि॒त्रावरु॑णौ
दे॒वता॒ बलं॒ द्रवि॑णमूर्ध्वा॒मा ति॑ष्ठ प॒ङ्क्ति॑स्त्वा॒ छन्द॑सामवतु
त्रि॒णव॑त्रयस्त्रि॒५शौ स्तोमो॑ शा॒क्रर॑रैवते साम॑नी बृह॒स्पति॑र्दे॒वता॒
वर्चो॑ द्रवि॑णमी॒दृङ् चान्या॒दृङ् चैता॒दृङ् च॑ प्रति॒दृङ् च॑ मि॒तश्च॒
संमि॑तश्च॒ सभ॑राः। शु॒क्रज्यो॑तिश्च चि॒त्रज्यो॑तिश्च स॒त्यज्यो॑तिश्च॒
ज्योति॑ष्मा५श्च स॒त्यश्च॑र्तुपाश्र्वं [25]

अत्य॑५हाः। अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहा॑ सवि॒त्रे स्वाहा॒
सर॑स्वत्यै॒ स्वाहा॑ पू॒ष्णे स्वाहा॒ बृह॒स्पत॑ये॒ स्वाहेन्द्रा॑य॒ स्वाहा॒
घोषा॑य॒ स्वाहा॒ श्लोका॑य॒ स्वाहा॑ऽ५शा॑य॒ स्वाहा॒ भगा॑य॒ स्वाहा॒
र॒ख्येत्र॑स्य॒ पत॑ये॒ स्वाहा॑ पृथि॒व्यै स्वाहा॒ ऽन्तरि॑र॒ख्याय॒ स्वाहा॑

दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्रमसे स्वाहा नखत्रेभ्यः
 स्वाहाऽद्ध्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा
 चराचरेभ्यः स्वाहा परिप्लवेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥

[26]

(अग्नेस्तैकादश च)॥ 14॥

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयादमृतमसि मृत्योर्मा
 पाहि दिद्योन्मा पाह्यवैष्टा दन्दशूका निरस्तं नमुचेः शिरः॥
 सोमो राजा वरुणो देवा धर्मसुवश्च ये। ते ते वाचः सुवन्तां
 ते ते प्राणः सुवन्तां ते ते चरख्युः सुवन्तां ते ते श्रोत्रः
 सुवन्ताः सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिञ्चाम्यग्नेः [27]

तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण मित्रावरुणयोर्वीर्येण
 मरुतामोजसा रक्खत्राणां रक्खत्रपतिरस्यति दिवस्पाहि
 समाववृत्रन्नधरागुदीचीरहिं बुध्रियमनु संचरन्तीस्ताः पर्वतस्य
 वृषभस्य पृष्ठे नावश्चरन्ति स्वसिच इयानाः॥ रुद्र यत्ते
 क्रयी परं नाम तस्मै हुतमसि यमेष्टमसि। प्रजापते न
 त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव। यत्कांमास्ते
 जुहुमस्तन्नो अस्तु वयः स्याम पतयो रयीणाम्॥ [28]

(हि०सिषं मर्तजास्त्रीणि च)॥ 15॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं वध्यान्मित्रावरुणयोः
 प्रशास्त्रोः प्रशिषां युनज्मि यज्ञस्य योगेन विष्णोः क्रमोऽसि
 विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि मरुतां प्रसवे
 जेषमाप्तं मनः समहमिन्द्रियेण वीर्येण पशूनां मन्युरसि
 तवेव मे मन्युर्भूयान्नमो मात्रे पृथिव्यै माऽहं मातरं पृथिवीं
 हिंसिषं मा [29]

मां माता पृथिवी हिंसीदियं दस्यायुरस्यायुर्मे धेह्यूर्गस्यूर्जं
 मे धेहि युङ्क्षि वर्योऽसि वर्यो मयि धेह्यग्रये गृहपतये
 स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहेन्द्रस्य बलाय स्वाहा
 मरुतामोजसे स्वाहा ह०सः शुचिषद्वसुरन्तरिख्य- सद्धोता
 वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृत्सद्व्योमसदब्जा गोजा
 ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्॥ [30]

(सृत्यौजांश्चत्वारि०शच्च)॥ 16॥

मित्रोऽसि वरुणोऽसि समहं विश्वेर्देवैः ख्यत्रस्य नाभिरसि
 ख्यत्रस्य योनिरसि स्योनामा सीद सुषदामा सीद मा
 त्वा हिंसीन्मा मां हिंसीन्निषसाद धृतव्रतो वरुणः

प॒स्त्या॑स्वा सा॒म्रा॑ज्याय सु॒क्रतु॑र्ब्रह्मा ३ न् त्व॑ राजन्
 ब्र॒ह्माऽसि॑ सवि॒ताऽसि॑ स॒त्यस॑वो ब्रह्मा ३ न् त्व॑ राजन्
 ब्र॒ह्माऽसीन्द्रो॑ऽसि स॒त्यौजाः॑ [31]

ब्रह्मा ३ न् त्व॑ राजन् ब्रह्माऽसि॑ मि॒त्रो॑ऽसि सु॒शेवो॑
 ब्रह्मा ३ न् त्व॑ राजन् ब्रह्माऽसि॑ वरु॒णो॑ऽसि स॒त्यध॑र्मेन्द्र॒स्य
 वज्रो॑ऽसि वा॒त्रघ्न॑स्तेन॒ मे र॑ध्य दि॒शोऽभ्य॑य॑ राजा॑ऽभूत्
 सु॒श्लोकाँ॑ 4 सु॒मङ्ग॑लाँ 4 स॒त्यरा॑जा ३ न्। अ॒पां न॑प्रे
 स्वा॒होर्जो॑ नप्रे स्वा॒हाऽग्नये॑ गृ॒हप॑तये स्वाहा॑॥ [32]

(आग्नेयं द्विचत्वारिंशत्)॥ 17॥

आ॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पति॒ हिर॑ण्यं द॒र्षि॑णा सा॒रस्व॑तं
 च॒रुं व॑त्स॒तरी॑ द॒र्षि॑णा सा॒वि॒त्रं द्वा॑द॒शक॑पालमु॒पध्व॑स्तो
 द॒र्षि॑णा पौ॒ष्णं च॒रुः॑ श्या॒मो द॒र्षि॑णा बा॒र्हस्प॑त्यं च॒रुः॑
 शि॑तिपृ॒ष्ठो द॒र्षि॑णै॒न्द्रमे॑का॒दश॑कपालमृ॒षभो॑ द॒र्षि॑णा वा॒रुणं॑
 द॒शक॑पालं म॒हानि॑र॒ष्टो द॒र्षि॑णा सौ॒म्यं च॒रुं ब॒भ्रुर्द॒र्षि॑णा
 त्वा॒ष्ट्रम॒ष्टाक॑पाल॑ शु॒ण्ठो द॒र्षि॑णा वै॒ष्णवं त्रि॑क॒पालं वा॑म॒नो
 द॒र्षि॑णा॥ [33]

(वारवन्तीयं चत्वारि च)॥ 18॥

सद्यो दी॒र्ख्यन्ति सद्यः॑ सोमं॑ क्री॒णन्ति पु॒ण्डरि॒स्रजां॑
 प्र य॑च्छति द॒शभिर्व॑त्स॒तरैः सोमं॑ क्री॒णाति द॒शपे॒यो
 भवति॑ श॒तं ब्रा॑ह्म॒णाः पि॑बन्ति सप्तद॒शः स्तो॒त्रं
 भवति॑ प्रा॒काशाव॑ध्व॒र्यवे॑ द॒दाति स्रजं॑मु॒द्गात्रे रु॒क्मः
 हो॒त्रेऽश्वं॑ प्र॒स्तोतृ॑प्रति॒हृत्भ्यां॑ द्वा॒दश॑ प॒ष्ठौही॒र्ब्रह्म॑णे व॒शां
 मै॒त्रावरु॑णाय॒र्षभं॑ ब्रा॒ह्मणाच्छु॒॑सिने॑ वास॑सी ने॒ष्टापो॒तृभ्या॑
 स्थू॒रिं यवा॑चित॒मच्छा॒वाका॒यां न॒द्वाह॑म॒ग्नीधे॑ भा॒र्गवो॑ हो॒ता
 भवति॑ श्राय॒न्तीयं॑ ब्रह्म॒सामं॑ भवति॑ वा॒रव॒न्तीयं॑ म॒ग्निष्टो॒मसाम॑
 सा॒रस्व॒तीर॒पो गृ॑ह्णाति॥ [34]

(अ॒ग्नेय॑ स॒प्तच॑त्वारि॒शत॑)॥ 19॥

आ॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति॒ हिर॑ण्यं द॒र्खिणै॒न्द्रमे॒काद॑शक॒पालं॑
 द॒र्खिणा॑ वैश्वदे॒वं च॒रुं पि॑शङ्गी प॒ष्ठौही॑ द॒र्खिणा॑
 मै॒त्रावरु॑णीमा॒मिखां॑ व॒शा द॒र्खिणा॑ बा॒र्हस्प॒त्यं च॒रुः
 शि॑तिपृ॒ष्ठो द॒र्खिणा॑ऽऽदि॒त्यां म॒ल्हं ग॒र्भिणी॒मा ल॑भते
 मा॒रुतीं॑ पृ॒श्निं प॒ष्ठौही॑म॒श्विभ्यां॑ पू॒ष्णे पु॒रोडा॑शं द्वा॒दश॑क॒पालं॑
 निर्व॑पति॒ सर॑स्वते स॒त्यवा॑चं च॒रुः स॑वि॒त्रे स॒त्यप्र॑स॒वाय
 पु॒रोडा॑शं द्वा॒दश॑क॒पालं॑ ति॒सृध॒न्वः शु॑ष्कदृ॒तिर्द॒र्खिणा॑॥

[35]

(आग्नेयं चतुर्भिः शतं) ॥ 20 ॥

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं सावित्रं
 द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपालं वैश्वानरं
 द्वादशकपालं दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा सारस्वतं
 चरुं निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वारुणं चरुं र्ष्वेत्रपत्यं
 चरुमादित्यं चरुमुत्तरो रथवाहनवाहो दक्षिणा ॥ [36]

(भोजनानि षड्विंशतिश्च) ॥ 21 ॥

स्वाद्धीं त्वां स्वादुनां तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन सृजामि
 सः सोमेन सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय
 सुत्राम्णे पच्यस्व पुनातु ते परिस्रुतः सोमः सूर्यस्य
 दुहिता। वारेण शश्वता तनां॥ वायुः पूतः पवित्रेण
 प्रत्यङ्गसोमो अतिद्रुतः। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥ कुविदङ्ग
 यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय। इहेहैषां कृणुत
 भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः॥ आश्विनं धूम्रमा
 लभते सारस्वतं मेषमैन्द्रमृषभमैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपति
 सावित्रं द्वादशकपालं वारुणं दशकपालं सोमप्रतीकाः

पितरस्तृप्नुतु वडं॒बा द॒खि॒षणा॥ [37]

(बृहतः शर्वसा रथः पपुंरि च दिवो जनना पञ्चविंशतिश्च)॥ 22॥

अ॒ग्ना॒विष्णू॑ म॒हि तद्वा॑ म॒हित्वं॑ वी॒तं घृ॒तस्य॑ गु॒ह्यानि॑ नाम॑ ।
दमे॑दमे स॒प्त रत्ना॑ दधा॒ना प्र॒ति वां जि॒ह्वा घृ॒तमा च॑र॒ण्येत्॥
अ॒ग्ना॒विष्णू॑ म॒हि धाम॑ प्रि॒यं वा॑ वी॒थो घृ॒तस्य॑ गु॒ह्या जुषा॑णा ।
दमे॑दमे सु॒ष्टुती॑र्वावृ॒धाना॑ प्र॒ति वां जि॒ह्वा घृ॒तमुच्च॑र॒ण्येत्॥ प्र
णो॑ दे॒वी सर॑स्वती॒ वाजे॑भिर्वा॒जिनी॑वती । धी॒नाम॑वि॒त्र्यव॑तु ।
आ नो॑ दि॒वो बृ॑हतः [38]

पर्व॑ता॒दा सर॑स्वती यज॒ता ग॑न्तु य॒ज्ञम् । हव॑ दे॒वी
जु॑जुषा॒णा घृ॒ताची॑ श॒ग्मां नो॒ वाच॑मु॒शती॑ शृ॒णोतु॑॥ बृह॑स्पते
जुष॑स्व नो ह॒व्यानि॑ वि॒श्वदे॒व्य । रास्व॑ रत्ना॒नि दा॑शुषे॑॥
ए॒वा पि॒त्रे वि॒श्वदे॑वाय॒ वृष्णे॑ य॒ज्ञैर्वि॑धेम॒ नम॑सा ह॒विर्भिः॑ ।
बृह॑स्पते सु॒प्रजा॑ वी॒रव॑न्तो व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम्॥
बृह॑स्पते अति॒ यद॒र्यो अ॒र्हाद्दु॑मद्विभाति॒ क्रतु॑म॒ञ्जने॑षु ।
यद्दी॒दय॑च्छ॒वंसा॑ [39]

ऋ॒त॒प्रजा॑त॒ तद॑स्मासु॒ द्रवि॑णं धेहि चि॒त्रम्॥ आ नो॑
मि॒त्राव॑रुणा घृ॒तैर्गव्यू॑तिमु॒ख्यत॑म् । मध्वा॒ रजा॑ंसि सु॒क्रतू॑॥

प्र बा॒हवा॑ सि॒सृतं जी॒वसे॑ न॒ आ नो॑ ग॒व्यूति॑मुख्य॒तं घृ॒तेन॑।
 आ नो॑ जने॑ श्रव॒यतं॑ यु॒वाना॑ श्रु॒तं मे॑ मि॒त्रावरु॑णा ह॒वेमा॥
 अ॒ग्निं वः॑ पू॒र्व्यं गि॒रा दे॒वमी॑डे वसू॒नाम्। स॒पर्य॑न्तः पुरु॒प्रियं॑
 मि॒त्रं न र॒ख्येत्त्र॒साध॑सम्॥ म॒ख्यू दे॒वव॑तो रथः [40]

शू॒रो वा पृ॒थ्सु का॒सु चि॒त्। दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान॒
 इय॑र॒ख्यत्य॒भीद॑य॒ज्वनो॑ भुवत्॥ न य॑ज॒मान रि॒ष्यसि॑ न
 सु॒न्वान॑ न दे॒वयो॑॥ अ॒स॒दत्र॑ सु॒वीर्य॑मु॒त त्यदा॒श्वश्चि॑यम्॥
 नकि॑ष्टं क॒र्मणा॑ न॒शन्न॑ प्र योष॒न्न योष॑ति॥ उ॒पं र॒ख्यर॑न्ति
 सि॒न्ध॒वो म॒योभु॑व ई॒जानं॑ च॒ यक्ष्य॑माणं च धे॒नवः॑। पृ॒णन्तं॑
 च॒ प॒पु॒रिं च [41]

श्र॒व॒स्यवो॑ घृ॒तस्य॑ धा॒रा उ॒पं य॑न्ति वि॒श्वतः॑॥ सोमा॑रु॒द्रा
 वि वृ॑ह॒तं वि॒षूची॑म॒मीवा॒ या नो॑ ग॒यमा॑वि॒वेश॑। आ॒रे बा॑धे॒थां
 नि॒र्ऋ॒तिं प॒राचैः॑ कृ॒तं चि॒देनः॑ प्र॒मु॒मुक्त॑म॒स्मत्॥ सोमा॑रु॒द्रा
 यु॒वमे॒तान्य॒स्मे वि॒श्वा त॒नूषु॑ भे॒षजा॑नि॒ धत्त॑म्। अ॒वं स्य॑तं
 मु॒ञ्चतं॑ य॒न्नो अ॒स्ति त॒नूषु॑ ब॒द्धं कृ॒तमे॒नो अ॒स्मत्॥ सोमा॑पू॒षणा॒
 ज॒न॒ना र॒यी॒णां ज॒न॒ना दि॒वो ज॒न॒ना पृ॒थि॒व्याः। जा॒तौ वि॒श्वस्य॑
 भु॒व॒नस्य॑ गो॒पौ दे॒वा अ॑कृ॒ण्वन्न॒मृत॑स्य॒ नाभि॑म्॥ इ॒मौ दे॒वौ

जायमानौ जुषन्तेमौ तमांसि गूहतामजुष्टा। आभ्यामिन्द्रः
पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियांसु॥ [42]

वायव्यं प्रजापतिस्ता वरुणन्देवासुरा एष्वसावादित्यो दशरूपभामिन्द्रो बलस्यं बारहस्पत्यवैषद्वारोऽसौ सौरीवैरुणमाश्विनमिन्द्रवौ
नर एकादश॥ 11॥ वायव्यमाग्नेयीद्वृष्णग्रीवीमसावादित्यो वा अहोरात्राणि वपद्वारः प्रजनयिता हुवे तुराणां पञ्चपष्टिः॥
65॥ वायव्यं प्रमोषीः॥ —————॥ प्रथमः प्रश्नः समाप्तः॥ —————
॥ हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता द्वितीयकाण्डे प्रथमप्रश्नः॥